

פורטל הדף היומי

פורטל הדף היומי < להעמיק > האם מותר לעמוד בצפירה... (סוטה מט ע"ב)

הרב ירון בן-דוד
בארות יצחק

האם מותר לעמוד בצפירה ביום השואה וביום הזכרון?

בכל שנה, לקראת יום הזכרון לחללי צה"ל, ישנו פולחן קבוע של אנשים שאינם עומדים לזכר חללי צה"ל. מדובר בשתי קבוצות שונות לחלוטין, שבשם עקרון אמוני חזק הם מעדיפים לעשות משהו אחר בזמן הצפירה: צלמי העיתונות, בשם 'זכות הציבור לדעת', וחלק מהציבור החרדי, בשם 'ובחוקותיהם לא תלכו'. אגב, יש להדגיש שהחרדים שאינם עומדים בזמן הצפירה לא מתעלמים מהצפירה מפני שלא אכפת להם על מותם של יהודים, אלא שהם אינם מקבלים את דרך העמידה בצפירה כדרך יהודית מתאימה לזכר הנפלים.

בסוגיה במסכת סנהדרין ניתן לראות כי איסור ההליכה בחוקות הגויים השליך גם על אופן ביצוע גזר דין מוות לדעתו של ר' יהודה:

1. משנה מסכת סנהדרין פרק ז משנה ג

מצות הנהרגים היו מתיזין את ראשו בסיף כדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר: ניוול הוא זה, אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ. אמרו לו: אין מיתה מנוולת מזו.

תנא קמא סובר שהדרך לבצע את דין ההריגה הוא ע"י חיתוך הצוואר בעת שהנידון עומד על רגליו, ואילו ר' יהודה אומר שזהו ניוול, ויש להשכיבו ולערוף את ראשו. ואולם, גם הריגה באופן כזה היא ניוול. במה, אם כן, נחלקו ר' יהודה וחכמים? - הגמרא מסבירה את מחלוקתם בשאלה האם מותר להרוג כפי שהיה מקובל להרוג ע"י הגויים באותה תקופה:

2. תלמוד בבלי סנהדרין נב, ב

תניא, אמר להן רבי יהודה לחכמים: אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה, שהרי אמרה תורה "ובחוקתיהם לא תלכו"! ורבנן: כיון דכתיב סייף באורייתא - לא מינייהו קא גמרינן. דאי לא תימא הכי, הא דתניא: שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי, היכי שרפינן? והכתיב ובחוקתיהם לא תלכו! אלא, כיון דכתיב שריפה באורייתא, דכתיב "ובמשרפות אבותיך" וגו' - לאו מינייהו קא גמרינן. והכא נמי, כיון דכתיב סייף באורייתא - לאו מינייהו קא גמרינן.

ומסביר היד רמ"ה את המחלוקת כך:

3. יד רמה (ר' מאיר הלוי אבולעפיה, המאה ה-13, ספרד), סנהדרין נב, ב

שפי הקופיץ עב ואינו חד כסיף, וכשהוא חותך אינו חותך בלבד אלא משבר את הבשר הסמוך למקום חתך מכאן ומכאן ואין לך מיתה מנוולת מזו. אבל סייף אינו כן לפי שפיו דק וחד יותר מדאי וחותר כדרכו והולך. ולהכי אהדר להו ר' יהודה בבירייתא דטעמיה ידידיה לאו משום ניוול ממש הוא, דבעינן מיתה יפה וליכא, אלא משום "ובחוקתיהם לא תלכו" ודרך מלכות להתיז את ראשו בסיף. והיינו דקאמר להו 'ניוול הוא זה', כלומר דין מנוול ומאוס הוא זה ללמוד מדרכי האמורי אלא עבדינן בקופיץ, דקופיץ נמי חרב קרו ליה. ורבנן דאמרי בסיף סברי

כיון דכתיב סייף באורייתא דכתיב "החרם אותה ואת כל בהמתה ואת כל זכורה לפי חרב", וחרב משמע בין סיף בין קופיץ, לאו מינייהו קא גמרינן ובדין הוא דליעביד בין בסיף בין בקופיץ דהא חרב משמע בין סיף בין קופיץ, אלא משום דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

המחלוקת בין ר' יהודה וחכמים היא האם יש איסור הליכה בחוקות הגויים כאשר ישנו מנהג גויים שיש לו מקור גם אצלנו. לפי דעת חכמים, אם יש מנהג שמקובל בקרב הגויים, אך יש לו מקור גם בתורה או בנ"ך, אין איסור לקיימו, ואין זה הליכה בחוקות הגויים.

משמע מכאן שאם ישנו מנהג של גויים שאין לו שום מקור ביהדות, הוא אסור משום הליכה בחוקות הגויים. האם זה גם אומר שאסור לבנות בתים כמוהם, לדבר בשפתם או להתלבש כמוהם?

המקור לאיסור זה מופיע, בין השאר, בפרשת אחרי מות, כהקדמה לעריות:

4. ויקרא פרק יח, ג

כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבֶּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֵיתֶהֶם לֹא תֵלְכוּ:

גם בפרשת קדושים מופיע פסוק דומה, וגם הוא מופיע כסיכום של כל דיני העריות:

5. ויקרא פרק כ, כג

וְלֹא תֵלְכוּ בַחֲקֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת כָּל אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ וְאַקֶּץ בָּם:

שני מקורות נוספים שמובאים כמקור לאיסור הליכה בחוקות הגויים הם אלו:

6. שמות פרק כג פסוק כד

לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַס תְּהָרִסם וְשָׁבַר תִּשְׁבֹּר מִצַּבֹּתֵיהֶם

7. דברים פרק יב פסוק ל

הַשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּנָּקֶשׂ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵן גַּם אֲנִי:

כל המקורות האוסרים הליכה בחוקות הגויים, אם כן, נאמרו בהקשר של עבודה זרה או גילוי עריות. מה הם הגבולות של האיסור הזה? שלוש דעות מובאות במדרש:

8. ספרא אחרי מות פרשה ט פרק יג אות ט

"ובחקותיהם לא תלכו". וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו? והלא כבר נאמר "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש וגו' וחובר חבר" וגו', ומה תלמוד לומר 'ובחקותיהם לא תלכו'? - שלא תלכו בנימוסות שלהן - בדברים החקוקין להם, כגון תיאטריות וקרקסאות והאסטריות. ר' מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים. ר' יהודה בן בתירא אומר: שלא תנחור ושלא תגדל ציצית ושלא תספור קומי

נתחיל בדעת תנא קמא: הוא מבין שהאיסור הוא ללכת בחוקיהם בענייני המבנים. מסביר הרמב"ם שהסיבה לאיסור זה היא משום שמבנים אלו שימשו לעבודה זרה:

9. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה ל

והמצוה השלישים היא שהזהירנו מלכת בדרכי הכופרים ומהתנהג במנהגותיהם ואפילו במלבושיהם וקבוציהם במושבים. והוא אמרו יתעלה 'ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם'. וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר 'ובחוקותיהם לא תלכו' ובא הפירוש בספרא 'לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם'. ולשון ספרא 'ובחוקותיהם לא תלכו' שלא תלכו בנימוסות שלהם בדברים החקוקים להם כגון תרטיאות וקרטיאות והאסטריות. ואלו הם מינים מן המושבים שהיו מתקבצין בהם לעבודת הצלמים. ר' מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים. ר' יהודה אומר שלא תנחור ולא תגדל ציצית ושלא תספר קומי. ומי שיעשה דבר מאלה חייב מלקות.

לעומת תנא קמא, שמדבר על כניסה למבנים של ע"ז או בניית מבנים דומים, ר' מאיר מדבר על 'דרכי האמורי'. מה כוונת הדברים?

הגמרא מדברת על דרכי האמורי ומביאה דוגמאות רבות לעניינים שונים:

10. תלמוד בבלי מסכת שבת דף סז עמוד א

אביי ורבא דאמרי תרויהו: כל דבר שיש בו משום רפואה - אין בו משום דרכי האמורי. הא אין בו משום רפואה - יש בו משום דרכי האמורי? והתניא: אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים. בשלמא טוענו באבנים - כי היכי דליכחוש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד? - כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי. כדתינא: 'וטמא טמא יקרא' - צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים. אמר רבינא: כמאן תלין כובסי בדיקלא? (רש"י: אשכול תמרים, וסימן הוא שמשיר פירותיו). - כי האי תנא. תני תנא בפרק אמוראי קמיה דרבי חייא בר אבין, אמר ליה: כולו אית בהו משום דרכי האמורי, לבר מהני: מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו, ולימא הכי: חד חד נחית בלע, בלע נחית חד חד - אין בו משום דרכי האמורי. לאדרא לימא הכי: ננעצתא כמחט, ננעלתא כתריס, שייא שייא.

אומר: גד גדי וסנוק לא אשכי ובושכי (רש"י: התמזל מזלי, ולא תהיה עייף יומם ולילה) - יש בו משום דרכי האמורי. רבי יהודה אומר: גד אינו אלא לשון עבודה זרה, שנאמר 'העורכים לגד שלחן'. הוא בשמה והיא בשמו - יש בו משום דרכי האמורי. דונו דני (רש"י: התחזקו, חביותי) - יש בו משום דרכי האמורי, רבי יהודה אומר: אין דן אלא לשון עבודה זרה, שנאמר 'הנשבעים באשמת שמרון ואמרו חי אלהיך דן'. האומר לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנבך לטובה - יש בו משום דרכי האמורי. האומר: שחטו תרנגול זה שקרא ערבית, ותרנגולת שקראה גברית - יש בו משום דרכי האמורי. אשתה ואותיר אשתה ואותיר - יש בו משום דרכי האמורי. המבקעת ביצים בכותל בפני האפרוחים - יש בו משום דרכי האמורי. והמגיס בפני אפרוחים - יש בו משום דרכי האמורי. המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא ימותו - יש בו משום דרכי האמורי. המרקדת לכותח, והמשתקת לעדשים, והמצווחת לגריסין (רש"י: כשעושה כותח מרקדת לפניו, וכשנותנת עדשים בקדרה משתקת את כל העומדים, כדי שיתבשלו, ולגריסין מצווחת) - יש בו משום דרכי האמורי. המשתנת בפני קדירתה בשביל שתתבשל מהרה - יש בו משום דרכי האמורי. אבל נותנין קיסם של תות (רש"י: של עץ תות, וחזק הוא כחומץ, ומועיל לבשל ואין זה לנחש) ושברי זכוכית בקדירה בשביל שתתבשל מהרה, וחכמים אוסרין בשברי זכוכית מפני הסכנה. תנו רבנן: נותנין בול של מלח לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק (רש"י: שאין זה ניחוש אלא מסייע ממש, שהמלח צולל את השמן וימשך אחר הפתילה). ונותנין טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק (רש"י: מצננין את השמן ואינו דולק מהר). אמר רב זוטרא: האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא - קעבר משום בל תשחית (רש"י: שעושה לו כיסוי מלמעלה וממהר לידלק). חמרא וחיי לפום רבנן - אין בו משום דרכי האמורי. מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו, ועל כל כוס וכוס שהביא אמר: חמרא וחיי לפום רבנן, חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון.

המשותף לכל הדוגמאות האסורים הוא שהם דברים שדומים לעבודה זרה, ואין בהם שום טעם. הם מה שמוגדר בדברי חז"ל ניחוש – וכמובן שיש מקום לדון מה זה מוסיף על האיסור 'לא תנחשו'. יכול להיות שמי שעושה את המעשים האלה עובר תמיד על שני האיסורים.

הדעה השלישית היא דעתו של ר' יהודה בן בתירא שמדבר על התספורת של האדם. יש פירושים שונים לצורת

התספורות האלה, אבל המשותף להם הוא שזו היתה צורת תספורת של עובדי ע"ז, ואסור להידמות להם בתספורת.

שני מדרשים נוספים המביאים דוגמאות לאיסור ההליכה בדרכי הגויים:

11. ספרא אחרי מות פרשה ט אות ח

"כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו", יכול לא יבנו בניינות ולא יטעו נטיעות כמותם? -תלמוד לומר: "ובחקותיהם לא תלכו", לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם ולאבות אבותיהם. ומה היו עושים? -האיש נושא לאיש והאשה לאשה, האיש נושא אשה ובתה והאשה ניסת לשנים. לכך נאמר "ובחקותיהם לא תלכו".

כל הדברים האלה, שאסורים מצד עצמם, הן מצד עבודה זרה והן מצד גילוי עריות, אסורים גם מצד הליכה בחוקות הגויים.

אבל מדרש נוסף של חז"ל עוסק לא רק בעבירה עצמה, אלא גם ברצון להידמות לעובדי עבודה זרה באופן כללי:

12. ספרי דברים פסקא פא

"השמר", בלא תעשה. "פן" בלא תעשה. "פן תנקש אחריהם", שמא תמשך אחריהם או שמא תדמה להם. שמא תעשה כמעשיהם ויהיו לך למוקש. "אחרי השמדם מפניך", מפני מה אני משמידם מפניך? -שלא תעשה כמעשיהם ויבואו אחריים וישמידו פניך.

"פן תדרוש לאלהיהם לאמר", שלא תאמר הואיל והם יוצאים בטנא אף אני אצא בטנא הואיל והם יוצאים בארגמן אף אני אצא בארגמן הואיל והם יוצאים בתולסין אף אני אצא בתולסין ואעשה כן גם אני.

טנא (יש גורסין טגא) ארגמן ותולסין הם סוגי בגדים שהיו מאפיינים את הגויים. לפי המדרש הזה האיסור אינו רק במה שקשור לעבודה זרה, אלא בכל מה שמידמה לגוי.

לסיכום: יש כמה סוגים של איסור הליכה בחוקות הגויים: השתתפות פעילה בענייני עבודה זרה או גלוי עריות, עשיית דברים שיש בהם משום ניחוש, ועשיית מעשים שנועדו להידמות להם. כמובן שלענייננו אנחנו מתעניינים בתחום השלישי, שהוא הכי פחות מוגדר. שני הדברים הראשונים אסורים כשלעצמם, גם בלי האיסור של הליכה בחוקות העכו"ם, מצד עבודה זרה ומשמשיה ומצד גלוי עריות.

השאלה היא איך נגדיר מה אסור מצד הליכה בחוקות הגויים בדברים שהם עושים. הרי לא יעלה על הדעת שכל מעשה שהגויים עושים אסור לנו לעשות! מעניין לציין שדוקא לגבי הסוג השלישי מצינו גמישות בהלכה, שהרי התירו לאנשים מסוימים להידמות לגויים מתוקף תפקידם:

13. תלמוד בבלי, מסכת סוטה דף מט, ב

דתניא: מספר קומי הרי זה מדרכי האמורי, אבטולוס בן ראובן התירו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות; של בית רבן גמליאל התירו להן חכמת יוונית, מפני שקרובין למלכות.

אם אכן מדובר באיסור תורה של 'ובחקותיהם לא תלכו', כיצד התירו לאדם לעבור על איסור תורה רק בגלל שהוא מקורב למלכות? -מסביר הבית יוסף:

14. בית יוסף, יורה דעה סימן קעח

ואם תאמר: כיון דמדאורייתא אסירי הנך מילי ומילקי נמי לקי עליהו, היאך היה כח ביד חכמים להתיר איסור תורה לקרובי המלכות? ויש לומר דמשום הצלת ישראל יש כח בידם להתיר דכשיש ישראלים קרובים למלכות

עומדים בפרץ לבטל הגזירות.

...ועוד יש לומר שהתורה לא פירשה דבר אלא סתמה וכתבה 'ובחוקותיהם לא תלכו' ומסרה הדבר לחכמים, והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות. וקרא ד'ובחוקותיהם לא תלכו' יתקיים בקרובי מלכות בדברים שאינם מעלים ולא מורידים לענין קורבתם למלכות:

כתבו הגהות מיימוניות בשם רא"מ דמסברא אין להוסיף על מה שמנו חכמים שהיתה קבלה בידם שהוא מחוקות הגוים. וכתב סמ"ג: בתוספתא דשבת (פרק ז) מונה כל מה שהיתה קבלה ביד חכמים מחוקותיהם ודרכי האמורי עכ"ל. ובאמת שהרבה דברים שנויים באותה תוספתא שיש בהם משום דרכי האמורי והרבה בני אדם נכשלים בהם ואין איש שם על לב. ושמה משמע להו שאין לחוש משום דרכי האמורי אלא לדברים שהוזכרו בגמרא בלבד, וכל שאר דברים השנויים בתוספתא הוו דלא כהלכתא דאם לא כן לא הוה שתיק תלמודא מינייהו:

מדברים אלו אפשר ללמוד שמה שאסור הוא רק הדוגמאות שנכתבו בגמרא. רמת האיסור של הדברים האלה היא מדאורייתא, אך ההגדרות שלהם הן מדרבנן.

עם ישראל בשנותיו הארוכות בגולה, נתקל פעמים רבות בהתלבטויות הקשורות לאיסור זה, ותשובות רבות נכתבו במהלך השנים בעניין חוקות הגוים. אביא דוגמאות לשני ראשונים שפסקו בעניין זה:

15. שו"ת הריב"ש (ר' יצחק בר ששת, ספרד, המאה ה-14) סימן קנח

עוד שאלת להודיעך, על מנהג רע שעושין בארץ ההיא, לצאת לבית החיים בוקר כל שבעה ימי אבלות, כל מחוייב אבלות כזולתו. ולקחו זה המנהג מהישמעאלים, ואמרת להם שהוא אסור.

...וכן יש לומר במנהג עירכם; כיון שאין הולכים לשוק לעסקיהם, אלא שהולכין לבית החיים, אם לספוד על המת או לאמר עליו ניחות נפשא, אין לבטל מנהגם, כיון שהוא לכבוד המת. שהרי אפילו להלין את מתו, שהוא אסור בלא תעשה מן התורה, אם הלינו לכבודו מותר. ואם מפני שעושין כן הישמעאלים, אין זו חוקה שיהא אסור משום: ובחוקותיהם לא תלכו. כדאמרינן בפ"ק דע"ז (יא): שורפין על המלכים, ואין בו משום דרכי האמורי; ומפרש התם, דשרפה לאו חוקה היא, אלא חשיבותא. וכן שורפין על הנשיאים מטתן וכלי תשמישן; ואע"פ שגם העובדי כוכבים עושין כן, לא נאסר משום דרכי האמורי; שאם באנו לומר כן, נאסור ההספד, מפני שהעובדי כוכבים ג"כ מספידין. ואע"פ ששנו בתוספתא בסנהדרין: כשם ששורפין על המלכים, כך שורפין על הנשיאים, אבל לא על ההדיוטות; כבר פירש הרמב"ן ז"ל הטעם בספרו: משום דאיכא יוהרא והשחתה. וכבר בקשתי ממך כמה פעמים לבל תדקדק לשנות מנהגיהם בדברים כאלה, אם תרצה לעמוד עמהם בשלום; ועוד, שלא יקבלו זה משום אדם. ואפי' בדבר שהוא אסור גמור, כל שאין מקבלין, אמרו ז"ל (שבת קמח): 'מוטב יהו שוגגין ואל יהו מזידין'.

16. שו"ת מהרי"ק (ר' יוסף קולון, צרפת, המאה ה-15) סימן פח

על דבר הקפ"א (=מלבוש של כבוד שהיו לובשים הגוים) אשר כתבת והיא ארוכה עד לארץ הולכת פנים ואחור ופתוחה מן הצדדין ואמנם מתוקנת תקון הגון להיות פטורה מציצית ועמעמו עליה קצת אנשים לפי דבריכם באמרם היות בזה משום 'ובחוקותיהם לא תלכו'.

לעניות דעתי נראה דדבר פשוט דלא לאסור משום חק אלא בא' משני חלקים: האחד הוא הדבר אשר אין טעמו נגלה כדמשמע לשון חק. וכדפירש רש"י בפירוש החומש בפרשת קדושים וזה לשונו: 'חקים אלו גזרות המלך שאין להם טעם לדבר' עכ"ל. והרמב"ן כתב וזה לשונו: 'החקים הם גזרות המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם להם' עכ"ל. הרי שהשווה שניהם דלשון חק משמע דבר אשר טעמו נעלם, אלא שרש"י תפס בלשונו כאלו אין בו טעם כלל לא נסתר ולא נגלה, והרמב"ן תפס עליו בכך ואמר שיש טעם אלא שאין נגלה. ובכיוצא בזה הוא שהזכירה תורה שלא לילך בחקותיהם דכיון שהוא עושה דבר משונה אשר אין בו טעם נגלה אלא שהם נוהגים כן אז נראה ודאי כנמשך אחריהם ומודה להם דאם לא כן, למה יעשה כדברים התמוהים האלה.

...וענין השני יש לאסור משום חקות הגוים לפי הנזכר לעניות דעתי הוא הדבר אשר שייך בו נדנדוד פריצת גדר הצניעות והענוה ונהגו בו הגוים, גם זה אסור ואם הלכה בתנא דבריייתא דספרי דקתני 'שלא תאמר הואיל ויוצאין בארגמן אף אני יוצא בארגמן וכו'. הואיל ויוצאין בקלוסין אף אני' וכו' שדברים הללו דברי שחץ וגאווה הם ולא באלה חלק יעקב אלא דברי ישראל ודרכם להיותם צנועים וענוים ירשו ארץ ולא לפנות אל רהבים ואף גם זאת נראה דהיינו דווקא כשהוא עושה כדי להדמות אליהם ולא לתועלת ידועה כדמשמע הלשון דקאמר 'שלא

תאמר הואיל והם יוצאים' וכו'. ולא קאמר סתם 'שלא יצא בארגמן או בקלוסן כמו שהם יוצאים'. אלא ודאי נראה דלא שייך לאסור משום הולך אחר חקותיהם אלא היכא שהדברים מראים שהישראל מתדמה אליהם כגון שעושה מעשה התמיה אשר אין לתלות טעם בעשייתו אלא מפני חקם... הרי לך דכל שהוא משום תועלת וכבוד מותר ואע"ג דהרגילו בו אמוריים משום חוקם, אפילו הכי כיון שאינו מתכוין אלא מפני הכבוד מותר... ויפה כתבתם שאם כן הוא שיצטרך הישראל לשנות מלבושיו ממלבושי הגוים עכ"פ, אם כן אין אדם צדיק בארץ ודור שכולו חייב הוא זה, שאין אדם בדור הזה שלא ילבש לבוש הדומים ללבוש זקניהם או ללבוש ילדיהן והיאך יפצה אדם פה מצפצף לאסור מה שנהגו כל ישראל בפומבי. לכל הפחות היה להם לירא ולומר אם אין ישראל נביאים בני נביאים הם וק"ו בן ק"ו שיש להם על מי יסמכו מתוך דברי רבותינו ז"ל ואין הישראל מחוייב להשתנות מן הגוי כלל ועיקר רק שלא יהא מלבוש מיוחד להם וכדפירשתי

השו"ע פסק כך:

17. שולחן ערוך יורה דעה סימן קעח סעיף א

אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים (ולא מדמין להם). ולא ילבש מלבוש המיוחד להם. ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם. ולא יגלח מהצדין ויניח השער באמצע. ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע. ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עובדי כוכבים כדי שיכנסו בהם רבים, כמו שהם עושים. הגה: אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו. וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו. וכן שעושין משום כבוד או טעם אחר, מותר. לכן אמרו: שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי.

לסיכום: כל מה שנעשה לכבוד ויש בו טעם (נתינת פרחים על הקבר. מטחי כבוד בלוייה צבאית, סרט שחור כזכרון, קימה לכבוד המת, עמידה בצפירה וכו'), יש להתיר שהרי אין בזה משום עבודה זרה, ואין זה מוגדר משום 'ובחוקותיהם לא תלכו' כי אין זה חוק. וודאי כשמדובר במה שנעשה לכבוד המת – כפי שהתירו לשרוף על המלכים ולבקר בבתי הקברות בימי השבעה.

ובמה שנוגע לעמידה בצפירה – הרי יש עוד סברא להתיר, שהרי אמרו חכמים לר' יהודה שכל דבר שיש לו מקור בתורה אין בו איסור. והרי בפרשת השבוע ראינו תגובה לטרגדיה בדרך של עמידה בדממה:

18. ויקרא פרק י, פסוקים א-ג

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֶבִּיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיָּתְנוּ בָּהֶן אֵשׁ וַיְשִׁימוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וַיֵּדֶם אֶהֱרֹן:

לכן נראה שאין בעמידה בצפירה משום הליכה בחוקות הגויים. בנוסף לכך, מי שלא עומד בצפירה גורם לחשש הרבה יותר גדול של איסור דאורייתא של 'לא תתגודדו', וגורם לשנאת ישראל מיותרת. ובכל זאת, הדרך הראויה ביותר לדעתי להנציח את המת היא ללחוש בזמן הצפירה משניות לע"נ חללי צה"ל, או פרק תהלים.

